

Nordhausen: Oude stadsmuur.

Foto Carl Schiewek, Nordhausen.

Als de sneeuw smelt op de bergen...

Een voettocht door den Harz

door JO VELDHEIM.

I.

AL doorkoestert ons nu de zomerzon en zuchten we af en toe wel eens over de warmte, geen van allen hebben we den barren winter, die achter ons ligt, vergeten, een winter, zooals lange tijden niet gekend hadden.

Terwijl over Nederland de sneeuw uitgebreid lag, heerschte in het Oosten van Duitschland nog guurdere winter. Eindeloos lagen de sneeuwlonden in de felle vorst, geteisterd door woedende sneeuwstormen. Vereenzaamd groeften op de vlakten de landgoederen, waar de landarbeidersbevolking met intens verlangen uitzag naar 't eerste verschijnsel van milder weer. Daar

werkte ik ook toen als landarbeider, dag aan dag sneeuwstorm en vrieswind op de open vlakten trotseerend, verlangend met hen naar eindelijk lente.

Welk een blijdschap, toen ten leste toch de dooi kwam! Toen de sneeuw op de landen grauw werd en hier en daar het aardrijk tevoorschijn kwam! Welk een genot zelfs, eindelijk weer eens door diepe waterplassen op de wegen te kunnen waden na dat maandenlang voortstropelen over ijskorsten en bevroren sneeuw!

Toen de zon weer verkwikte en de vogels van de daken zongen, pakte ik mijn rugzak voor mijn reis naar Holland.

Eén diep verlangen had ik nog, vóór ik naar de

lage landen terugkeerde: door de bergen te zwer-
ven als een innig afscheid van het Duitsche land,
dat mij zoo lief is.

't Laatste had ik in Saksen gewerkt en dus lag
het Harz-gebergte het meest in mijn route. De
Harz is een heel bescheiden gebergte: de bergen
zijn daar geen duizelingwekkende hemelbestor-
mers en hun kruinen kennen niet de eeuwige
sneeuw — de hoogste top is ruim elfhonderd
meter. Maar 't berglandschap spreidt hier zulk
een rijkdom ten toon van liefelijkheid en woest-
heid, van verrassende afwisseling en grootsche
schoonheid, dat menige veelervaren reiziger, die
Alpen en Dolomieten en vele andere reuzengeber-
ten doorzworven heeft, zegt: „En toch is de
Harz mij het liefst....”

Van de heerlijkheid van den Harz, zooals ik
die tegen het eind van den winter aanschouw-
de op mijn voettocht, wil ik hier verhalen, en put
daarbij uit mijn dagboek.

—
Nordhausen, 11 Maart.

Er miezerde een fijne motregen, die de straten
deed glimmen en de nachtlucht frisch en geurig
maakte, toen ik tegen tien uur het stationsplein
opstapte en op zoek ging naar de jeugdherberg.
In de buurt van het station waren de straten
ruim en modern, deftig glansden de lichtreclames
van de hotelgebouwen. Maar alras zwierf ik door
nauwe duistere straatjes en slopjes, onder de
lage poorten van over een steeg heen gebouwde
huizen door. Op een enkele hoek stond een
triestige gaslantaarn, en van tijd tot tijd bruis-
te ergens uit de diepte naast mij een kolken en
klateren van water omhoog: dan ging ik over
een bergbeek, en ik stond een oogenblik te
luisteren naar dat rusteloze ruischen en praten
van de donkere waterstemmen, die verhaalden
van de bergen daar ver in den nacht. Verder
ging ik dan weer langs de oude stille huizen, die
ook schenen te luisteren naar het vertrouwelijke
bruisen. Ze luisterden met den liefdevollen eer-
bied, dien oude menschen hebben kunnen voor
de jeugd, voor het eeuwige in de jeugd. Zelf
waren ze oud, eeuwenoud en vele menschenge-
slachten hadden in hen geleefd. Maar waren de
beken nog niet veel ouder? Waren zij niet even
oud als de machtige bergen? En steeds nog
dartelden en stoeiden zij ijlings omlaag, zingend
en babbelend of geheimzinnig fluisterend van
de geheimenissen der bergen.

Op een afgelegen hof vond ik de stedelijke
jeugdherberg. Van de eerste verdieping straalde
nog licht. Hoewel ik eigenlijk te laat kwam, werd
ik vriendelijk en voorkomend ontvangen en dade-
lijk naar een slaap- en een zitzaal gebracht. En

hier zit ik — eenige gast — de belevingen van
den dag neer te schrijven. Af en toe snijd ik een
homp van mijn boerenbrood en eet mijn avond-
maal. 't Is gewoon droog bruinbrood met wat
water, maar het smaakt me heerlijk. Zoo genie-
tend van den frisschen en vollen smaak van het
koren, schrijf ik deze regelen neer en denk aan
het afscheid van mijn kameraden met wie ik
zoo'n moeilijken en mooien tijd heb doorleefd
— in de hardheid en ontberingen van landarbei-
dersleven en guren winter, in de weelde van
warme kameraadschap en wisseling van gedach-
ten. Hoe kwam het vanmiddag bij 't afscheid uit,
dat ik niet meer de vreemde was, maar als één
van hen, die wegtrok naar den vreemde, en dat
stemt me dankbaar. Toen ik vrij den zonnigen
dag in stapte en het groote staatsgoed met zijn
enorme gebouwen en schuren achter me liet, zag
ik in de verte de kameraden op het veld bezig
met mest uitspreiden, en ik voelde me eenigszins
als een ontrouwe. Nog éénmaal bleef ik staan en
nam het beeld in de verte in mij op. Onder den
hoogen blauwen hemel, op de wijde witte vlakke,
tegen den blauwigen achtergrond van het woud
ploeterde en mierde de groep in den zonneschijn.
Ik trachtte één voor één te onderscheiden. Dan
rechtsomkeert marsch — dit leven was nu ver-
leden voor me. Het nieuwe en ongekende, heden
en toekomst klopten aan om doorleefd te wor-
den. Zingend trok ik over de landwegen door
den stralenden voorjaarsdag de toekomst in, en
riep den voorbijgangers vroolijk den schoonen
Duitschen groet toe: „Grüsz Gott!”

De treinreis naar hier was lang en gezellig.
Met allerlei gemoedelijke menschen maakte ik
kennis en boomde met hen over hun zaken, over
de schoonheden van de streek, over velerlei
avonturen. En als de onderhoudende reisgenoot
of -genootte uitstapte, nam deze afscheid met een
vriendelijken handdruk en een goeden wensch
voor de reis.

Vol spanning spiedde ik telkens door 't cou-
péeraampje den nacht in: zou ik de bergen, waar-
naar mijn verlangen zoo uitging, nu al kunnen
ontdekken door het druilerige duister? We moes-
ten toch al ten Zuiden langs den Harz rijden.
Maar niets was te zien dan nacht en de projecties
van de lichte coupéeraampjes op aarde en strui-
ken, met den trein meesnellend.

Het laatste traject reisde ik alleen en leunde
over het open raampje, iets, wat me een half uur
tevorens door een paar welmeenende mederei-
zigers ten ernstigste afgeraden was, welk advies
met een bonte keur van schrikwekkende voor-
beelden toegelicht geworden was. Met duizeling-
wekkende vaart daverde de trein door de nacht-
wereld en koel suisde en golfde de vochtige

Gezicht op Sülzhayn in den Harz.

Foto H. Bode, Braunlage.

luchtstroom om mijn bloote hoofd. Wat een weldaad voor gemoed en hoofd! 'k Mag het graag, vooral 's nachts — om den verheven zuiveren vrede, die 't in je wezen brengt. Is 't dan niet, of er geen tijd meer bestaat en geen ruimte? En of je alleen Gods weldadige kracht door je ziel voelt stroomen? —

Nu ga ik naar bed. 't Is hier alles zoo stil en vertrouwelijk. Het raam staat open: mild waait nu en dan een vlaagje van den nacht naar binnen. Beneden bruist een bergbeek. Ergens in de hoogte staan lantaarnlichtjes in 't duister: een belofte van bergen. Morgen, morgen zal m'n heimwee naar de bergen gestild worden en zal ik zwerven door „the land of heart's desire”.....

Schierke, 12 Maart.

Eindelijk, eindelijk een onderdak en een plaats om te rusten gevonden! Uitgeput, verlang ik ernaar, op het groote nachtleger onder de dekens te kruipen: er zouden er wel twaalf naast elkaar kunnen liggen. Maar ik zit hier heelemaal alleen in het vreemdenverblijf achter het hotel Walter,

en wil mijn belevenissen van dezen rijken dag neerschrijven. Om een uur of acht kwam ik na een ganschen dag van zwerven over de besneeuwde bergen, na elf uur gewandeld te hebben bij slechts één halfuurtje uitrusten, dankbaar en doodmoe in Schierke aan. Hoe verlangde ik naar eindelijke rust! Maar nog bijna een vol uur heb ik met knikkende knieën door het duistere dorp rondgezworven, van den één naar den ander gestuurd. Jeugdherberg Wenzel was vol, het jeugdtehuis aan 't andere eind van 't dorp eveneens vol, in 't hotel namen ze niemand op. Hoopvol trad ik tenslotte hotel Walter binnen, waarbij zich een „Fremdenheim”, een soort jeugdherberg ook voor oudere voetreizigers, bevindt. De eenige aanwezigen waren de eigenaar met zijn klein gezin, die mij kortaf naar de keuken verwees, en in de keuken, bij een bejaarde keukenprinses en een jong dienstmeisje, vond ik eindelijk warmte, warmte van 't groote fornuis en warmte bovenal van twee liefderijke menschenharten. M'n natte schoenen vol scheuren en reten moesten in den fornuisoven en op de muiltjes

van het meisje en met een warme kruik en een vriendelijken wensch voor een goeden nacht werd ik naar bed gestuurd. —

Toen ik vanmorgen in de jeugdherberg te Nordhausen ontwaakte, was zelfs de dikke mist, die in den ochtend hing, niet in staat, mijn opgewektheid neer te slaan: kracht en vrijheidsgevoel doorstroomden mij. Ik at een paar sneden van m'n brood en bestudeerde de kaarten, die in het gezellige zitzaaltje aan de muren hingen: welk een wondere bekoring heeft het kaartlezen en route-bepalen, vóór men een onbekend gebied gaat doorzwerven!

Met den trein begaf ik mij naar Ellrich, dat evenals Nordhausen aan den zuidrand van den Harz ligt en van waaruit ik mijn voetreis zou beginnen dwars door het gebergte heen naar het Noorden. Weer speurde ik het raam uit en m'n hart maakte zich op, de bergen te begroeten, maar — een dichte lichtgrijze nevel had de wereld verengd tot een klein omgevinkje, waarin nu eens een stuk van een dorp of een station, dan weer een boomgaard of een landweg verscheen en voorbijdraaide. Langzamerhand echter drongen heuvelvoeten en hellingen het nevelwereldje binnen, en vage silhouetten hingen als mysterieuze gevaarten in het grijze waas van de lucht. Toch de bergen!

In 't besef, dat geen nevelweer mij de vreugde van de kennismaking met het Harz-gebergte nemen zou — heeft de bergwereld ook niet in den nevel haar eigene zware en grootsche schoonheid? — verliet ik in Ellrich den trein en wandelde het oude stadje in. Het is als geheel niet veel bijzonders, maar in het oude gedeelte, waar de verweerde en verzakte eeuwenoude huizingen tegen elkaar leunen, waar de bergstroom, de Zorge, ruischend doorheen vliet en op het groote plein de merkwaardige middeleeuwsche kerk staat met haar dubbele torenspits, ruw in sobere schoonheid, als een stoere onverzettelikheden tegen de machten van tijd en wereld, — zie, daar in de verdroomdheid van den nevel grensde het verleden heel dicht aan het heden.

Op een Zondagnamiddag — het was in de vroege Middeleeuwen — ging over 't hobbelige plaveisel van deze oude straten een ros — maar 't was geen fiere, rechtopgerichte ridder, dien het droeg: op zijn rug hield zwaar-bedronken graaf Ernst van Klettenberg zich in het zadel. Om zijn hals schommelde een zware gouden keten, en overmoedig keek hij in 't rond naar de poorters, die hem vermaakt of spottend gadesloegen.

's Morgens was hij van zijn kasteel te Klettenberg, dat een paar uur ten Zuiden van Ellrich ligt, naar Ellrich gereden voor het groote drink-

gelag met het vaste voornemen, den eereprijs te winnen. Een groot aantal ridders nam aan het gelag deel. Het was er beestachtig toegegaan. Urenlang werd de eene kan bier na de andere verzvolgen. Langzamerhand slonk het getal zijner mededingers: steeds grooter werd het aantal van hen, die smoordronken op den grond lagen. Toen de laatste onmachtig tegen den grond rolde, stond graaf Ernst nog steeds, zij 't dan ook met moeite. Triomfantelijk hing hij zich den gouden keten, die den eereprijs vormde, om de hals en beval, zijn paard te zadelen: hij wilde zich den volke toonen. Vier edelknappen moesten hem op 't paard hijschen.

Pralend reed hij zoo de straten rond, maar de spottende gezichten, die hij overal ontmoette, waar hij bewondering en bijval verwacht had, prikkelden zijn eerzucht en hij zon op woester heldendaden.

Daar reed hij voorbij de kerk. De kerkdeur stond open en hij hoorde, hoe de vesper gezongen werd. In de kerk lag het volk geknield en daar, in 't koor, stralend in den glans van tallooze kaarsen, stond 'het altaar met het Allerheiligste. Een duivelsch licht schitterde eensklaps in zijn beloopte oogen: hij gaf zijn paard de sporen, en met een sprong stooft het vooruit, dwars over en door de geloovige schare. Voor het altaar aangekomen aarzelde het edele dier, maar de goddelooze graaf kende geen eerbied meer voor het heilige en hij spoorde zijn paard wild aan: het beklom de altaartreden, maar zie — het verloor zijn vier hoefijzers en toen het bovenaan gekomen was, zakte het in elkaar, levenloos gelijk zijn berijder.

Eeuwenlang hebben de hoefijzers op de kerkdeur genageld gezeten als een herinnering aan de vreeselijke straf op deze goddelooze overmoed. Op 't oogenblik worden zij in de pastorie te Ellrich bewaard.

Uit Ellrich wandelde ik naar Sülzhayn, dat al in de bergen liggen moest. Het weer bleef nevelig, maar het was lentezacht en er hing een wonder-mild licht. Langzaam voerde de weg langs de met smeltende sneeuw bedekte velden omhoog de bergen in. Ergens klonken kanonschoten en als donder kaatste de rollende galm tusschen de bergtoppen. Uit de vlakte steeg een duizendstemmig vogelzingen op. Aan den rand van het bergwoud genoot ik nog eenige oogenblikken van het gezicht op de wazige vlakte en ging toen verder. Ik liep nu in den Harz en ademde berglucht in! Rond mij ruischten de wouden. M'n hart werd overvol: zingen moest ik de mooie Duitsche wandelliederen van zon en bergen en vrijheid. Vrijheid en bergen — ik had ze. En zon zou komen! dat voelde ik.

Eensklaps klonk door 't bosch zilveren klokkeslag. Waar kwam die vandaan? Een bocht van den weg bracht het verrassend antwoord: in de diepte lag idyllisch en knus bij elkaar gegroept het dorpke Sülzhayn. Vredig en sierlijk stak het typische kerktorentje eruit omhoog. Na een wijl de rust van het landschap genoten te hebben, daalde ik naar het gehucht af, ging een hoek om en — Sülzhayn (d. w. z. 't bosch aan de Sülze, die langs de huizen omlaagruischt) lag weer achter me.

De woudweg klom nu weer de bergen op. Hoog lag er de sneeuw; het gaan was niet licht en slechts zelden ontmoette ik een mensch. Een ploeg houthakkers was ergens bezig een machtige bergflank kaal te hakken. Na een wandeling van enkele uren hielden de bosschen op. De weg voerde boven over een open bergtop, waarop het hotelplaatsje Hohegeisz, de hoogstgelegen „Kurort“ van den Harz, ligt. Het plaatsje zelf heeft niets aantrekkelijks, maar het machtige panorama, dat men daar heeft van bergen en dalen en wouden van den Zuidelijken Harz, is onvergafelijk. Tegenover die indrukwekkende wijldheid dorst ik niet te zingen en stil genietend volgde ik den sneeuwweg omlaag en weer omsloten mij de zijgende bosschen. Allang was m'n hoed in m'n rugzak verdwenen; de atmosfeer werd hoe langer hoe milder, al woei er af en toe uit een open hoek wel een koude luchtstroom.

Bij een wending van den weg, een eindweegs voorbij Hohegeisz, schrok ik eensklaps. Tusschen de bosschen ter rechterzijde kwam een wijde blik vrij: wat was dat, daar hoog in de verte? En ontroerd begreep ik: daar verhief zich zonbeschenen de besneeuwde Brocken, de hoogste bergtop van den Harz!

Even verder was een ski-spring-baan, een steile open sneeuwheiling, waarvan je een heerlijk uitzicht had over woudbedekte dalen en heuvelen heen op de bergen van den Noordelijken Harz. In de verte glansde een overvloedige zee van zonlicht; steeds naderbij dreven de goudbronzen zonnevlakken op de wouden. Na een poosje voortwandelen liep ook ik in stralenden zonneshijn! En deze gansche dag is een dag van zon geworden, al zeilde af en toe een wolk langs de zon. Ben ik niet een kind van 't geluk, dat juist nu, nu ik eindelijk mijn langgehoopte bezoek aan de bergen brengen kan, een stralend voorjaarsweer de wereld vervullen komt?

M'n hart jubelde dankbaar tot de majestueuse zon omhoog. Ik zong de vrolijkste liederen en zei het hooglied aan de zon op, dat Gerhart Hauptmann in zijn sprookjesspel van „De verzonken klok“ heeft gedicht.

Herhaaldelijk kwam 'k voorbij groepen steen-

kloppers, die, stofbrillen voor de oogen, met lange smalle hamers het steenslag, dat in hoopen langs den weg lag, fijn sloegen, en eentonig kaatsten hun korte slagen tusschen de wouden en bergflanken.

Opeens weken de wouden wijd uiteen: rechts lag voor me de open verte. Ginder in de laagte lag een blanke sneeuwvlakte, waarin als vlekken een paar dorpen en het stadje Elbingerode verspreid waren. Een peuterig spoortreintje kroop er over voort. Aan de overzijde van dit wereldje rezen weer de bergen omhoog in den zonneshijn. Hoe onbelangrijk en belachelijk leek me nu de wereld beneden toe: al dat jagen en gewichtigdoen met de menschelijke dingetjes. Heeft het voortdrijven van een wolk door den wijden hemel niet evenveel gewicht als een volkerenslag? Ik weet het wel: wij zijn menschen en moeten onze menschelijke dingen doen, maar heeft het bestaan der andere schepselen en scheppingen in de natuur, die hun wezen uitwerken, niet even groote beteekenis in het leven van ons aller heelal als het onze? —

De weg voerde weer door de wouden. Daar 'k er niet van houd steeds op een geëffenden hoofdweg te gaan, al is die dan ook eenzaam en zwaarbesneeuwd, zocht ik vaak nauw opvallende zijpaadjes op. Want juist op die bescheiden, weinig betreden wegen zijn vaak de zeldzaamste vreugden te beleven. Weer dwaalde ik over zoo'n woudpad voort, of liever: ik volgde een open gang tusschen de boomen; van het pad was niets te ontdekken — meer dan een halve meter hoog lag de onbetreden sneeuw. Maar toen ik aan een open vlakte kwam, verdween ook de laatste aanduiding van een pad. Op goed geluk de sneeuwsteppe in? En waarheen dan?

Maar ik kon geen half uurtje van mijn tijd meer verspillen met verdwalen en... de scheuren in m'n schoenen werden bedenkelijk groot (ze

Bergweg naar Hohegeisz.

Foto Jo Veldheim.

Braunlage aan de voet van den Wurmberg (972 M.)

Foto H. Bode, Braunlage.

waren al niet sterk en ik had er mee in mest en sneeuw gewerkt) — dus dwaalde ik maar weer naar den weg terug, en ik heb er geen spijt van gehad: omhoog, omlaag, aan weerszijden omgeven door majesteitelijke sparren, waarop de namiddagzon glansde, voerde de weg met verrassende bochten naar het wijde dal, waarin Braunlage ligt. Toen ik van de bergen afkwam, zag ik het vóór mij in de laagte in den avondzonschijn, aan de voet van den donkeren, woudbedekten Wurmberg, waar ik nog over heen zou moeten om naar Schierke te komen. 't Was al vrij laat en vluchtig nam ik Braunlage in mij op: er valt trouwens niet véél te zien ook — drie lange straten met veel hotels, uitspanningen, pensions, sleeverhuurderijen, souvenirwinkels, casino, want Braunlage is een centrum van vreemdelingenverkeer.

Op een bank buiten 't dorp, met het gezicht op het avondlijke leven en bewegen van de gastenbevolking, gunde ik mij tien minuten rust om een paar hompen brood en een citroen te eten. Het trof me wel even, dat m'n brood al heel

bedenklijk het uiterste minimum naderde, terwijl m'n geld dat al bijna had bereikt — maar geen zorgen! Slaappeld had ik nog voor twee dagen en overmorgen zou 'k 't misschien wel kunnen wagen, nog wat brood te koop.

Zachte pianomuziek klonk uit een nabije villa door den gouden avond; ik voelde me een Godskind en de wereld rijk, en zingend ging ik weer op weg.

Hoewel men 't mij in Braunlage afgeraden had, sloeg ik het voetpad door het woud in, want dat was het kortste en de zon was niet ver meer van den ondergang. Nee, ik heb er geen spijt van, al ben ik verdwaald geraakt en al kwam ik pas erg laat in Schierke aan! Hoog, soms een meter, lag de sneeuw op het pad. Op het pad? Was er nog een pad? vroeg ik mij na een uur af. De schemering werd machtiger en machtiger en had al spoedig het stille woud veroverd. Ik stapte en heesch me door de hoge sneeuw, en voelde m'n krachten opraken. M'n knieën knikten van moeheid. De laatwinternacht straalde een intense kou uit en de weeke sneeuw

werd hard en kraakte, als mijn voeten erin wegzonken. En toch dreef ik van het zweeft. M'n energieverbruik was tot het uiterste gespannen. Ik klemde m'n tanden op elkaar. Af en toe at ik wat sneeuw. Ik genoot van de inspanning: hoe voelde ik nu het leven werken in mijn lichaam! Uit allerlei uithoeken stroomde de kracht naar de arbeidende spieren en m'n zenuwen waren in sterk-gewilde spanning. Het móest. Overnachten in het woud kon gevaarlijk zijn. En toch — hoe verkwikkend en mysterieus tegelijk was nu het zwijgzame woud, waar de blanke bodem tusschen de stammen door blonk met een schemerige onwezenlijke lichtheid. Alle leven was tot zwijgen gekomen.

Hier, in deze rusfijke stilte is het goed en sterkend te vertoeven, dacht ik. Voel ik hier niet het machtige hart der wereld bonzen en stuwen diep achter de rust? Is het niet of mijn levenskrachten en die van het woud en den stoeren berg als één stroom van leven door de nachtwereld vlieten?

Edoch, ik moet herberg zoeken dezen nacht. En daartoe moet ik voort, trachten een dorp of gehucht te vinden.

Eindelijk: was dat niet een ski-spoor? Ik

volgde het in dalende richting. Het woud werd minder dicht, de schemering ijler. Daar — een lichtje! Een lichtje! Dat moest Schierke zijn. Nog meer lichten: lantaarns en stralende vensters. Een eind nog voortzwoegen door extra-hooge sneeuw — toen stond ik op de brug over de Koude Bode en voor me lag Noord-Schierke tusschen de zware veilige bergen, waarop 't laatste licht gloorde. Boven het dal schitterden machtig de eeuwige sterren. In 't Westen hing een smal, fijn maansikkeltje. In het duister beneden langs huizen en hoven ruischte 't riviértje. Een enkele winkelbel rinkelde. En hoewel 'k haast de beschikking over m'n lichaam niet had en maar loopen moest om onderdak, genoot m'n ziel met volle teugen den puren bergnacht.

En nu wacht mij eindelijk rust, en 't is of ik de vertrouwde nabijheid der bergen zelfs hier voel. Nog een boterham afsnijden en dan is deze dag, waarop ik m'n heilige bergen weerzag, ten einde.

Ik treur niet om het voorbij-zijn daarvan — dankbaar voel ik mij voor 't eeuwig-schoone, dat ik heden beleven mocht en 'k verheug me op morgen, en geniet van het oogenblik, van mijn moeheid, van mijn wereldwijd licht-gevoel.

Brieven uit Formosa.

Taihoku, 15 Mei 1929.

IN een van mijn bedienden-vertrekjes woont Ah Kim Ah, onze Chineesche rickshaw-koelie met zijne gade, Ah Kwaai Ah, en Inoe Ah, hun aanvallige zestienjarige dochter. Inoe Ah was kindermisje voor mijn jongste spruit. Ik zeg was. Want ze kreeg opeens vreemde luie kuren, kwam 's morgens laat boven, was onattent, enz. Als ik dan zei: „Inoe Ah, is dat „proper fashion” (zoals 't hoort), dat Missisie drie uur voor jou aan 't werk gaat” dan was haar gezichtje een masker gelijk, waar niets op te lezen viel.

Totdat het raadsel werd opgelost toen ik van buitenaf vernam dat Inoe Ah hoopte moeder te worden.

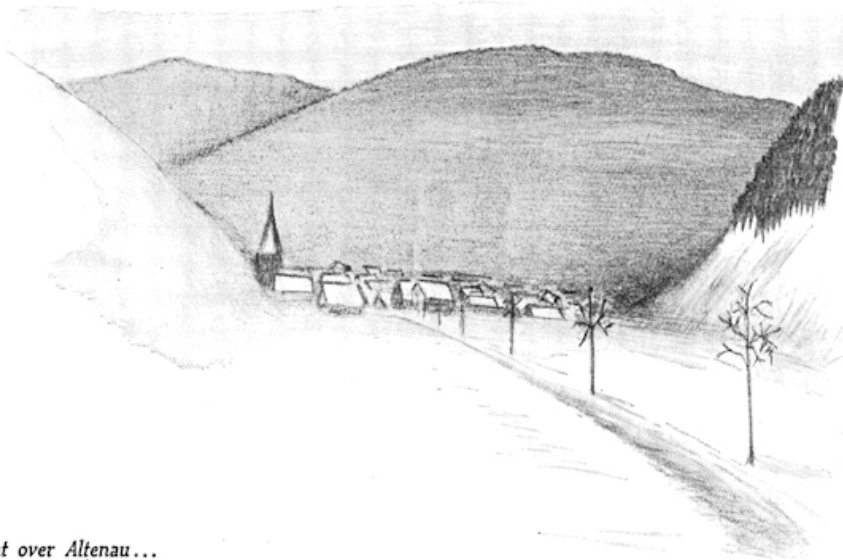
Nu dit zoo was zou haar aanstaande er dan ook toe overgaan haar te trouwen. Ach wat klinkt ons dit vreemd in de ooren; wij die gelooven, dat liefde de eenige zedelijke maatstaf is voor het huwelijk.

En waarlijk, het is gebeurd en Inoe Ah, wier vader niet meer dan een gulden per dag ver-

dient, heeft bruiloft gehouden. Een bruiloft waar maanden voor gespaard is, een bruiloft, die Ah Kim Ah in schulden heeft gedompeld, waar hij nu, een half jaar later nog niet boven uit is.

In tegenstelling met de bruiloftsdisch bij ons, waar het alles gaat om de vreugde, waar kleeding en voedsel en zang slechts bijdragen zijn tot het uiting geven aan de vreugde, die in de harten leeft, ging het bij dit bruiloftsmaal enkel en alleen om het eten zelf. De kleine bedienden-vertrekken waren boordevol met menschen, mannen en vrouwen maar bovenal met... eten, eten, eten. Daar zaten en stonden ze te schransen in hun gore jasjes van elken dag, die rieken alsof eens in het jaar het zeepsop zien, schransen totdat ze waren „shik pau” d.w.z. volgegeten — een karakteristieke uitdrukking.

De lieflijke geuren der gerechten stegen ook naar boven, een wee aroma vervulde weldra mijn huis en deed me wenschen zonder neus ter aarde zijn gekomen. De bruijom stuurde ons een kip; in dit geval het uitgeworpen spierinkje om een kabeljauw te vangen. De laatste kreeg hij dan ook in de vorm van „een enveloppe.”

De avond komt over Altenau...

Jo Veldheim.

Als de sneeuw smelt op de bergen...

Een voettocht door den Harz

door JO VELDHEIM.

II.

Altenau, 13 Maart

HIER zit ik nu in m'n „hotel”, in een hoekerker van de vroolijke en warme zitzaal en kijk naar alle zijden uit op de bergen. Beneden in het dal kruipt langzaam de schemering aan over het knusse dorpje Altenau. De donkere nevels, die daarstraks over de dalen aanzeilden, zijn tot één grauwe lucht geworden. Op den weg klinkt en tingelt het rinkelbelletje van een arreslee. Uit de kleine dalhuisjes krinkelt de rook blauw naar de nevelige winterluchten omhoog. Vrede en rust — het is een avondstemming, zooals die bij dezen mijn vreugdenrijken dag hoort.

Ja, een hotel is deze modeljeugdherberg, door het gewest Midden-Elbe van den Bond voor Jeugdherbergen gebouwd. Zij bevat 10 slaapkamers met 120 bedden, waschkolalen met vaste waschtafels, closets en stroomend water, een grooten „Tagesraum” (zitzaal), een bibliotheek en overal centrale verwarming. Het is een waar genot hier door de keurig geschilderde en onderhouden gangen en vertrekken te loopen, in de overal-gelijkmatige warmte. 'k Heb me heerlijk geboend en een turnbroekje en een kiel aangedaan, en ben naar beneden gegaan om nog een

poosje te schrijven. M'n gezicht gloeit, alsof ik een heeten dag aan 't strand achter de rug heb en de spiegel vertelde het ook, dat het roodverbrand was. Dat heeft de zon en haar weerkaatsing op de sneeuw gedaan: natuurlijke hooggebergtezoon! Gezondheid heb ik ingedronken met volle levenslustige teugen — gezondheid, lichamenlijk en geestelijk....

Altenau — van alle plaatsjes, die ik op mijn tocht doorgetrokken ben, ligt Altenau het meest idyllisch, het schilderachtigst. Het trof mij zoo vertrouwelijk, toen ik daarstraks om een uur of vijf den woudweg van Torfhaus afkwam en daar voor me, tusschen de bosschige bergen verscholen, het dorpje lag in „Feierabend”, in avonddrust. Door de dalen en over de bergkammen kwamen sombere wolkenmassa's aanzetten, en matgoud weefde het zonlicht als een weemoedige droom erdoorheen en gleeed, een tooverende glimlach, over de wouden op de hellingen. Naast mijn weg zong de beek. En in mij zong m'n hart: Zwerver, hier is het zoet te rusten en het geluk van uw dag uit te genieten.

Deze dag, ach, hij was een zeldzaam rijk geschenk! Zooals de dag van gisteren. Het is avond nu en de dag voorbij, maar de rijkdom van dezen dag lijkt mij een onvergankelijk bezit,

dat niet in den stroomenden tijd oplossen zal.

Frisch en sterk ontwaakt, sprong ik uit bed vanmorgen en gooide de buitendeur open: de ochtendzon lachte naar binnen.

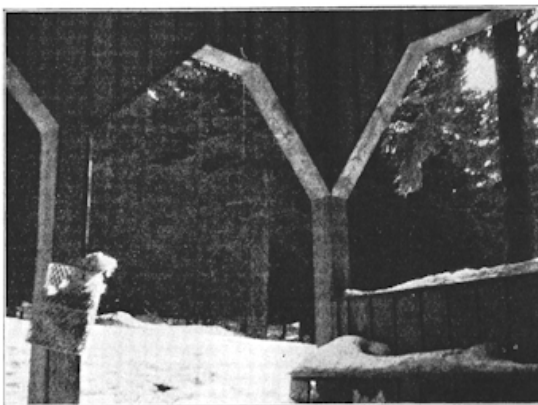
Zingend maakte ik m'n toilet en bestudeerde op de kaarten aan de muur m'n dagplan: vandaag zou ik den Brocken bestijgen!

Een glas frisch water vormde m'n ontbijt. 't Eten moest maar wachten tot vanmiddag op den bergtop, — zoovéél brood had ik niet meer. Op de slofjes gleed ik over 't gladde straatje naar de keuken om m'n schoenen aan te trekken. De oude keukenmeid en het meisje waren al druk in de weer. Kom, 'k moest even gaan zitten. 'k Zou toch wel een kop koffie lusten? En een paar kadetjes erbij? 'k Had nog een heele tocht vóór me. Vijftig pfennig betalen voor 't slapen? In die onverwarmde kast? Welnee hoor, twintig was genoeg!

Wat een weelde! Brood mèt boter, en warme koffie, en gulle hartelijkheid bovenal. Ja, ik bèn een gelukskind, dat heb ik altijd al geweten!

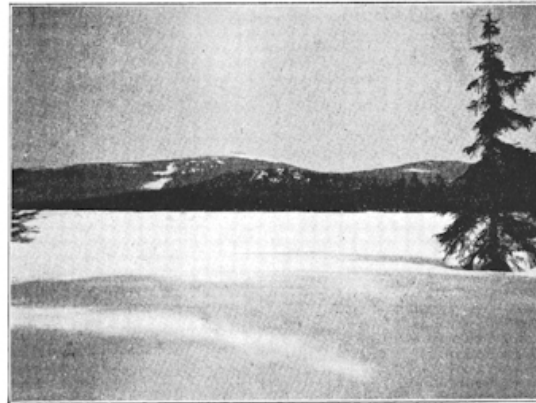
We praatten honderduit over allerlei en ik moest verhalen van m'n reizen en van 't verre Holland. Dan namen we hartelijk afscheid en levensmoedig stapte ik den weg op. Lentemorgen leek het wel, zoo mild was de dag. Een warme wind woei me tegemoet en over 't dal welfde zich een innigblauwe lentehemel. En zonneshijn overstroomde de wereld.

Het dorp Schierke lag al spoedig achter me. Den weg, dien 'k op de kaart uitgezocht had, kon 'k niet ontdekken, maar langs de groote bobsleebaan zocht ik een pad omhoog. Langzaam krom ik door de zondoorweven wouden voort. Verlaten lag de geweldige blanke geul van de bobsleebaan met haar vervaarlijke bochten en duizelingwekkende hellingen. Onder de sneeuw gorgelden en murmelden tallooze beekjes en in de boomen zongen de vogels. Dooiwater drupte

Schuilhut bij het Brockenbett.

Foto Jo Veldheim.

Gezicht op den Brocken.

Foto Jo Veldheim.

tikkend van de boomen. Vol geluk ging ik voort door den lentezang der natuur, telkens stilstaande, telkens rondziend en rustig genietend. In tegenstelling met gisteren heb ik vandaag m'n „dooie gemak” gehouden, als een rijk zonnekind zorgeloos m'n tijd verkwistend.

Na ongeveer anderhalf uur bereikte ik het z.g.n. Brockenbett. Tevergeefs trachtte ik de rotsspits daar te beklimmen: op m'n „weg” was de sneeuw door het glijden van sleden wat verhard, maar zoodra ik daarvan afweek, zakte ik, vaak tot aan m'n heupen, in de witte massa weg. Na een meter of dertig in de richting van den top me voortgewerkt te hebben, moest ik omkeeren om geen gevaar te loopen in de sneeuw vast te raken, en in een schuilhut langs den weg heb ik een lange rust genoten, luisterend naar het tikken der dooidruppen van het dak.

Toen ik weer opstapte, zag ik bij een wending vóór me, wit glanzend in de zon, mijn doel: de top van den Brocken! Links van mij kwam er een opening tusschen 't geboomte en — een machtig panorama lag voor me, beneden me. De bergen, waarover ik gisteren gewandeld had, lagen daar als heuveltjes in de diepte. En ver in 't Zuiden glinsterde één eindeloze zilveren wolkenzee, waaronder de laagvlakte liggen moest: een enkele donkere top stak als een eiland eruit omhoog.

Langzaam klimmend langs het pad, dat onheilspellend „Knochenbrecher”, d.i. bottenbreker heet, maar doodonschuldig is, besteeg ik den top van den Brocken: weldra maakte de sparren plaats voor gedrochtelijke en armzalige boomoverblijfsels, en ook die verdwenen, hoogerop. Doodsch en bar was het top-plateau, diep onder de sneeuw. Het hotel was tot aan de eerste verdieping ingesneeuwd en de robuste uitzichtoren was aan de Noordzijde één ijsmassa. Aan den rand van de helling lag in de sneeuw verzonken

Uitzichttoren en hotel
op den Brocken.

Foto Jo Veldheim.

het stationnetje: het dak, een paar ramen en een balustradeleuning staken nog boven de sneeuw uit. Op deze leuning zocht ik een rustplaats, zóó, dat ik uit den wind, die hierboven vrij koud was, en in de zonkeoestering zat. Aan m'n linkerhand lag, ten Noorden van het Harz-gebergte, bronsgroen in 't zonlicht de pasontdooide vlakte, vol afwisseling van rivieren en dorpen en steden en wouden tot aan den verren wazigen horizon, en boven dit Noordelijke Duitschland dreef dreigend een wolkenmassa. Tegen den rand van het gebergte lagen peuterig enkele stadjes gevleid, Ilsenburg en Harzburg. Donkere schimmen lagen rond den Brocken de zwaar-beboschte bergen. Om mij heen blauwde de eindeloze hemelruimte, doorstraald van zonneschijn, en diep genoot ik van de verheid der kleine menselijke dingen en het bergtopbevrjdingsgevoel. Langs de helling kwam een huiveringwekkend, hard-en-dor-ruischend geluid tot me omhoog: was het de wind door de stijfbevoren boomgedrochten?

Nadat ik wat brood gegeten had en bij een paar ski-rijders inlichtingen over den te volgen weg had ingewonnen, nam ik afscheid van den top en daalde aan de Noordwestzijde omlaag. Een andere weg, dan ik gekomen was, was er niet nu bij de hooge sneeuw, maar waar ik mijn tocht aan de westvoet wilde voortzetten, waagde ik het maar over het sneeuwoppervlak langs enkele ski-sporen, die een ski-weg, de z.g.n. Otto Schmidt-weg vormden. Onbeschrijfelijk was die tocht naar beneden in den stralenden middag, langs de licht beboschte helling. Vóór me een grootsch, rijk-geschakeerd berglandschap met woudengroen en zonneglans, en diep-stralend de voorjaarshemel. De zon had een zomersche kracht. Onder de sneeuw, waarover ik ging, hoorde ik telkens 't stille zingen van water. Het heelal, hemel en aarde, was één oneindige

heerlijkheid van licht en leven en stroomende kracht.....

Al droeg de sneeuw vrij goed, menigmaal verdween ik toch een eindweegs in de diepte en had ik me eruit los te werken. Met zorg bezag ik mijn schoenen en schafte, hoelang de zoolen er nog onder zouden blijven: m'n teenen waren al te zien!

Dat mijn heerlijke tocht minder gelukkig had kunnen afloopen, bleek, toen ik van den ski-weg op den Goetheweg kwam en een bord hangen zag: de ski-weg is wegens gevaar van inzakken in moeras voor voetgangers verboden!

Langs den idyllischen Goetheweg bereikte ik het gehucht Torfhaus; vandaar voerde een breede, maar hoog met sneeuw bedekte woudweg naar Altenau, zóó zeldzaam mooi, dat ik dien niet te haastig afloopen wou. Ongeveer na een half uur gaat een klein paadje rechts het geboomte in. Ik volgde het, na een meter of tien eindigde 't — en overweldigd door den machtigen aanblik stond ik doodstil: voor me lag een duizelingwekkend ravijn; de bodem en de geweldig-omhoogrijzende berghellingen aan de overzijde waren met zware wouden bedekt. Dit uitzicht was de Hedwigsblick. Op den rand van de haast loodrechte bergwand, de z.g.n. Steile Wand, heb ik stil de plechtige verhevenheid van het landschap zitten beleven. Uit de diepte steeg een fijn en toch breed ruischen omhoog. Waren het de boomen daar beneden? Maar roerloos stonden ze in den zonneschijn? Waren het wellicht de talloze kleine bergbeekjes, die erdoorheen stroomden onder de sneeuw? Hier was de heilige vrede. Wie, hoe gewond ook in 't leven, zou, hier wijlend, niet genezende krachten uit de Eeuwigheid in zich voelen stroomen? Hier was en de verheven schouw in de diepte, waaruit het ruischen der wereld als een zuiver lied opstijgt, — en het toch-nog-geborgenzijn in de wouden der wereld, het toch-nog-opzien tot grootscher hoogten: een vredeschenkend genot voor hen, die den heiligen durf der bergtoppen niet aankunnen, — en wie kan dien ononderbroken aan?

Zingend in den zonneschijn trok ik langs den woudweg verder, bergaf. Op de steenen leuning van een brug boven een klaterende bergbeek at ik mijn laatste brood en dronk een beker ijskoud beekwater. Je proefde den berg erin, en de tintelende bergwereldkoude! Na een flinke rust op dit zonomkoesterd plekje kuerde ik verder door de wouden, naar beneden, tot de weg door een eng dal voerde. Een bocht: daar lag in den avondzonneglans, in de veilige schutse der bergen: Altenau. Vijf uur sloeg het kerkklokje. „Feierabend” heerschte. —

Gezicht vanaf den Goetheweg op den Brocken.

Stil verdeint mijn schoone dag. Buiten is 't nacht geworden. In de kamer hiernaast zingen meisjesstemmen en gitaartonen innige Duitsche volksliedjes. Zacht, dankvol, zing ik mee:

Jetzt, Brüder, eine gute Nacht:
Der Herr im hohen Himmel wacht.
In seinen Güten
Uns zu behüten,
Ist er bedacht.

Foto Max Löhrich, Leipzig.

maakte en de rivier zich om de hoek voortslingerde. Een half uur vóór Romkerhall naderde ik zoo'n enge bergpoort van machtige schoonheid: steile zwarte bergmassa's, hoog tegen de zon, verhieven zich rechts. Daaronder gleed door de glinsterende sneeuw, waarop groote donkere dennen afstaken, de bochtige Oker. Links rees een rots hoog ten hemel, in hoeken met een enkele den of berk begroeid.

Op een voetbruggetje boven het bruisende

Goslar, 14 Maart.

Stralend kwam de zon van achter de bergen op en overgoot de besneeuwde en beboschte hoogten met rosig-gouden glans, toen ik vanmorgen in het waschklokaal van de jeugdherberg met mijn toilet bezig was. Boven de bergkammen glansde een wolkenlooze hemel. Diep in het enge dal lag het dorpje nog in den schemer. Fijne nevelen zweefden tusschen de bergen.

Om half negen ongeveer verliet ik Altenau. Toen begon de onvergetelijke belevenis van het Oker-dal.

O, wonderlijk is de bekoring van het grillige Oker-dal, als de sneeuw op de bergen smelt en de rivier heftig tusschen de rotsen voortbruisst, als het voorjaarszonlicht op de bergtoppen juicht — wonderlijk, plechtig en uitbundig tegelijk!

Vrolijk kwinkleerden de vogels in de boomen langs den stroom, toen ik door den stralenden windloozen dag voortstapte en blauw welfde zich de hemel boven het hooge, enge dal. Een paar maal werd het dal tot een donkere kloof en was je geneigd jezelf verbaasd af te vragen, waar de rivier en de weg zouden blijven. Nog een eindje ging je verder — en daar zag je, hoe het dal een scherpe bocht

water gezeten, dat hier en daar nog onder een ijsdek voortsnelde, gebruikte ik, weelderig in de zon, m'n ontbijt — brood, dat ik vanmorgen versch in Altenau gekocht had.

Het gehuchtje Romkerhall, dat uit een hotel en een paar pensionnetjes bestaat, ligt als een idyllisch nietigheidje tusschen de steile wanden, bij een stroomversnelling. Hoog aan de rotswand tegenover het restaurant hing glinsterend bevroren de Romkerhaller waterval, uitlopend in reusachtige ijskegels.

Telkens had het kronkelende dal verrassende wendingen en ontelbare malen ben ik gaan zitten op een rotsblok aan of boven den Oker, om zoo innig mogelijk van de heerlijkheid van dit landschap te genieten, en heb ik den berg omhoog het woud ingekeken, naar het wondere mysterieuze lichtweven, gestaard in den kolkenden stroom, geluisterd naar zijn zachte zingen als van honderden stemmen, naar het fluiten van een enkele vogel, geschouwd naar de geweldige hoogtekammen van de kale bergtoppen.

Hoe ontzagwekkend is de Treppenstein, een barre, in den hemel stijgende rotsberg. Aan weerszijden van den stroom staan stoere rots-wanden in grillige vormen. Als door reuzen vanaf de bergen daar neergekwakt, liggen enorme rotsblokken in den Oker, die er razend en kokend tegen aanbruiet. Tallooze kleine beekjes en wattervalletjes stroomden van de rotsbergen omlaag en een enkele maal heb ik er op mijn knieën een heerlijk-koelen dronk van genomen.

Je kon merken, dat het einde van het gebergte naderde; niet alleen aan den frisschen wind, die door het dal me tegen begon te stroomen, maar ook aan de fabrieken, die hier en daar in den Oker lagen en door zijn waterkracht gedreven werden: houtstoffabrieken, die de heerlijke wouden verslinden, en verschillende kale bergflanken op hun geweten hebben.

Voorbij het restaurant Waldhaus werd het verkeer al wat drukker — een enkele vrachtauto en een paar sleeperswagens met boomstammen. Het einde van het dal was nabij! Nog eenmaal, als afscheid van de bergen, wilde ik een — zij 't ook bescheiden — berg beklimmen. Ik moest toch linksaf naar Goslar en koos het pad over de Hauenschilds-Klippe. Dit werd echter 't gevaarlijkste klimpartijtje van m'n heele bergtocht: beneden was het smalle zigzagpaadje, dat langs de steile, beboschte helling omhoogvoerde, zonder sneeuw, maar wat hooger was het met een gladde ijslaag bedekt, waarop je je slechts met veel potsen kon staande houden — en soms dat niet eens. Menigmaal lag ik op m'n buik te grabbelen naar houvast, trachtte vooruit te komen door me zijdelings voort te wentelen of

had groote moeite een boom te grijpen om niet in de diepte te verdwijnen. Ik genoot. Al m'n zenuwen en spieren waren gespannen. Eindelijk — eindelijk was ik veilig boven en wierp een laatsten dankbaren blik terug op de Harz-wereld, waar ik zulk een wijding had ontvangen, zulk een intens wereld-genieten. Toen lag vóór me — de open vlakte, de ruimte. In de diepte lag het stadje Oker, en verder was het wijde, groenende land vol gehuchten en dorpjes en steden. Een enkele heuvel met een oude burcht rees erin omhoog.

Op een bank in den zonnenschijn heb ik languit op m'n rug wat gerust, luisterend naar de geluiden uit de diepte: autogetoeter, een vrouwenstem, ventersgeroep, hondengeblaf. Ik wist: al dit heerlijk beleven is nu voorbij. Wie weet, voor hoe lang?

Toch voelde ik alleen maar vreugde om de verrijking, die 'k gevonden had: een innerlijke kracht uit God, die niet voorbijgaat.

In deze stemming wandelde ik langs den bergweg voort, vele schoone Deutsche liederen zingend. Rechts tusschen de boomen door was de vlakte zichtbaar. De weg daalde door voorjaarsweiden en boomgaarden; nog één bosch ging 'k door: daar lag voor me in den milden middagglans Goslar met zijn vele oude torens en gebouwen. Links tegen de bergen op lagen villa's en sanatoria. Half drie, galmde 't uit de talrijke torens. Na een wijle van genieten daalde ik 't oude stadje in: ik trof een Duitsch kleinstadje in den lentetijd omstreeks de namiddagpromenade. Dames met kinderwagens, vrouwen en meisjes in lichte kleedij, jongelui, lachend en jolig, bezadigde kuierende heeren — 't heele stadje leek in een paar hoofdstraten in den zonnenschijn op en neer te wandelen. Ik dacht er niet meer aan, dat ik vrij modderig was van m'n klimpartij en dat de bloote teenen door mijn schoenen staken, maar de verwonderde blik af en toe van een chic groepje herinnerde mij aan mijn zwerversuiterlijk, en van binnen moest ik dan stil lachen.

Goslar draagt nog als geheel een romantisch historisch karakter en voor hen, die met zeker heimwee terugdenken aan de stoere pracht en eenvoudige levenslust van de Middeleeuwen, is 't hier een oord van innig genieten en droomen. Ik behoor niet meer tot dezulken, maar toch heb ik genoten van het contact met het voorbije leven, toen ik door de oude straatjes wandelde, langs de middeleeuwsche bouwwerken als het Kaiserworth en het Raadhuis op de Markt, de Achtermann bij het Station, de Domkapel bij de kazernes, en daarachter het Keizershuis, het oudste wereldlijk gebouw met zijn ruime zalen en breede vensterbogen, op een heuvel de gansche

stad overschouwende. Op een oude waterput gezeten heb ik lang de stille spraak van deze historische plek beleefd, gevoeld het oude machtige keizerverleden, het groote Deutsche Schicksal van vroeger en nu, maar niet het minst de beloftenrijke toekomst. Ik zag over het stadje met zijn voorjaarsleven, zijn oude huizingen en groenende plantsoenen — en had het lief, deel van Deutschland, mijn land.

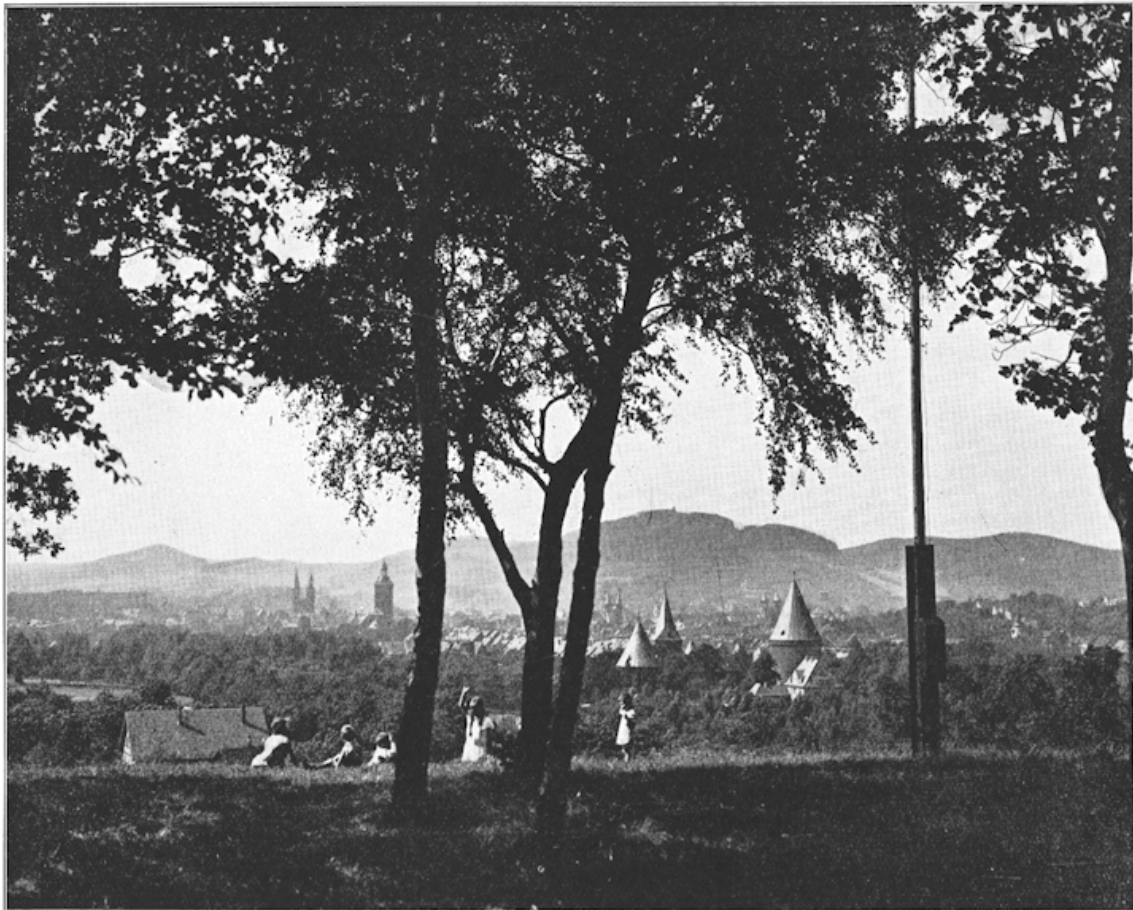
Verder zwierf ik weer, door zonnige straatjes met bonte geveltjes en glunderende lentesteegjes, waar uitbottende wingerds tegen de muren hingen en knoppende boomen over de tuinmuurtjes heen keken — Deutsche Heimat.

Wonderlijk — ik moest denken aan de Vlaamsche dorpjes, aan mijn geboorteland, aan Vlaanderen, dat andere Deutsche land. Sprak op deze plaats de verwante ziel, dezelfde innige levensgeloovige Germaansche ziel? En weer fluisterde in mij de oude schoone droom van het ééne Groote Deutsche Rijk.

Langs de eenvoudig-schoone Stephanikerk en de Breede Poort met haar drie zware, ronde torens wandelde ik verder, tot ik haast niet meer op mijn voeten staan kon. Toen begaf ik mij naar het Station, en na een langen afscheidsblik op het avondlijke Goslar ging ik naar binnen. En nu zit ik hier te schrijven in afwachting van den trein, die me weer naar Holland zal voeren.

„Wonderschoon is Godes aarde
En waard, daarop verblijd te zijn”,

zegt een Duitsch lied. Weinige dagen kunnen een zóó groote weelde aandragen! Indien men slechts zijn hart geopend heeft voor Gods oneindig leven, dat ons heerlijk heelal stuwt en doorstroomt..... Luxe en comforts verliezen hun waarde tegenover den overvloed van Goddelijke kracht, die men in zich voelt instroomen als een rijke genade.

Gezicht op Goslar.

Foto E. Schuhmacher, Goslar.